

Список використаних джерел

1. Гуз К. Ж. Теоретичні та методичні основи формування в учнів цілісності знань про природу. Полтава : Довкілля-К, 2004. 472 с.
2. Ільченко В. Р., Гуз К. Ж., Зелюк В. В., Ляшенко А. Х., Дзюбкін Г. Г. Проект моделі школи майбутнього «Людина і довкілля». *Імідж сучасного педагога*. 2008. №7-8. С. 61-67.
3. Ляшенко А. Х. Здоров'язберігаюче навчальне середовище в школі майбутнього «Людина і довкілля» як школи випереджаючої освіти для сталого розвитку. *Технології інтеграції змісту освіти* : зб. наук. пр. за матеріалами міжнар. наук.-практ. конф. «Інтеграція змісту освіти на засадах освіти для сталого розвитку», м. Полтава, 26 квітня. 2012 р. / редкол. : В. Р. Ільченко (голов. ред.) та ін. Полтава : ПОППО, 2012. Вип. 4. 320 с.
4. Каптерев. П. Ф. Избранные педагогические сочинения / Под ред. А. М. Арсеньева. М. : Педагогика, 1982. 594 с.
5. Матвієнко П. І. Комплексна оцінка ефективності дидактичного процесу. Полтава : Довкілля-К, 2005. 216 с.

РОЛЬ КУРСУ «МІЖНАРОДНЕ ГУМАНІТАРНЕ ПРАВО» У РОЗВИТКУ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ

*Майорський Вячеслав,
канд. пед. наук,
Чорноморська ЗОШ І-ІІІ ступенів №1
Чорноморської міської ради,
м. Чорноморськ, Україна*

*Ремех Тетяна,
канд. пед. наук,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна*

В умовах суспільної перебудови, політичної та соціальної напруги в закладах загальної середньої освіти в 2010 році був уведений курс за вибором учнів «Досліджуючи гуманітарне право» (10-11 клас). Цей курс через надання учням освіти, спрямованої на усвідомлення гуманітарних питань і проблем, що виникають під час збройного конфлікту, мав опосередкований ефект як спроба обмеження й запобігання порушень гуманітарного права і прав людини.

Зважаючи на актуальність і гостроту гуманітарних питань, розвиток подій на сході України останніх років, постала необхідність у відновленні навчання старшокласників такому курсу на основі й прикладах українських реалій. Уже з 2018 року в методичних рекомендаціях про викладання навчальних предметів Міністерство освіти і науки України рекомендує варіативний курс «Міжнародне гуманітарне право» для учнів 10-11 класів закладів загальної середньої освіти в обсязі 35/17 годин.

Згідно програми курсу, створеної за підтримки Товариства Червоного Хреста України, його метою є: поширення знань про міжнародне гуманітарне право (*далі – МГП*) та вироблення в учнів стійкої зацікавленості його проблемами; формування в учнів низки громадянських умінь (здатностей використовувати гуманістичні цінності як базові в повсякденному житті та подальшій професійній діяльності, вести діалог, спілкуватися з носіями різних культур і цінностей, аналізувати власні погляди і вчинки і співвідносити їх із загальнолюдськими моральними нормами); сприяння розумінню учнями гуманітарного вчинку і необхідності дотримання правил ведення збройних конфліктів.

Мета курсу реалізується через такі основні завдання: опанування учнями основними поняттями і категоріями МГП, знаннями про найпоширеніші способи захисту себе і близьких в неординарних життєвих ситуаціях; усвідомлення взаємозв'язку й різниці застосування міжнародного права прав людини та МГП; формування вміння визначати порушення МГП, оцінювати ситуації насильства з гуманітарної точки зору; формування власного ставлення до норм МГП, бажання й здатності дотримуватися його принципів і норм; формування громадсько активної та відповідальної позиції, поваги до людської гідності, здатності попереджати ескалацію насильства; розвиток інтересу до гуманітарних питань на місцевому, регіональному, національному і міжнародному рівнях.

Курс має значний потенціал для розвитку таких ключових компетентностей учнів як громадянські та соціальні. Адже в ході вивчення тем

учні 10-11 класу розвивають/удосконалюють: навички критичного мислення (вміння аналізувати різноманітні джерела з проблематики МГП, протистояти деструктивним і маніпулятивним технікам впливу); комунікативні вміння (працювати в групі, вести діалог, досягати взаєморозуміння); соціальні вміння (проявляти толерантність, співпрацювати, вирішувати конфлікти, ухвалювати зважені рішення, використовувати власний і чужий (зокрема, історичний) досвід, формувати активну позицію, ініціювати та реалізовувати соціальні проекти).

Таким чином, навчання учнів 10-11 класів курсу, потенційно спрямованого на розвиток їхніх громадянських та соціальних компетентностей, сприятиме усвідомленню ними значущості гуманітарних вчинків, виробленню стійкої зацікавленості проблемами МГП, здатності розуміти причини появи та життєві складнощі й проблеми тимчасово переміщених осіб і біженців.

САМОВРЯДУВАННЯ НА РІВНІ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ І КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД В УКРАЇНІ ТА ДОСВІД США

*Максименко Оксана,
канд. пед. наук, наук. співробітник,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна*

Долаючи складнощі трансформаційного етапу поступового розвитку соціуму, Україна здійснила перехід економіки країни від командної до ринкової та продовжує розбудову демократичного устрою суспільства. Цьому сприяє і реформа адміністративної децентралізації в Україні, яка розширює можливості місцевих громад, наділяючи їх правами щодо самоврядування у широкому переліку питань місцевого рівня. Проблемність втілення останнього пояснюється багатьма факторами, серед яких готовність людей жити і працювати у нових умовах, недостатність матеріально-технічного забезпечення, брак досвідченого кадрового потенціалу тощо. Проте наступальні